

Јеврем Бојовић, епископ жички – пре шездесет и шест година

МОЈЕ КОСТИ А ТВОЈЕ МЕСО!

Јеврем Бојовић (1851–1933), старији брат знаменитог војводе Петра Бојовића, после Богословије у Београду, завршио је Московску духовну академију и последипломске студије теологије и филозофије у Немачкој. Од 1879. до 1910. године, када је пензионисан, био је професор београдске Богословије. Са братом Петром прешао је преко Албаније 1915. године и након повратка у отаџбину 1918. године примио монашки чин. Био је епископ жички од 1920. до 1933. године. Аутор је више студија и чланака из етичко-моралне и филозофско-теолошке области. У овом броју **Савиндана** објављујемо његова сећања на школовање у Новој Вароши 1863–1864. године, обележавајући пригодно 150-годишњицу његовог рођења.

Соба (учионица) била је једна за све ђаке колико је нас било у школи. На једноставним прозорима била је хартија – пендерлија. По кад-што бивао је по који комад разбијеног стакла залепљен тестом на пробушеној хартији, те се могло, кад учитељ ту није био, гледати и сокак. Соба горе затавана шашовцима. Зидови од чатме окречени бело. На зиду табла. Скамлије (клубе) од смрчевине, секиром отесане, просте, изрецкане и избрљане мастилом. Један астал, као и клубе, од смрчевих дасака, неофарбан, близу прозора и две-три столице за учитеља и кад ко дође. На асталу подебо, дугачак лењир. У ћошку, близу астала прислоњено три-четири лескова прута, један врло дугачак и дебо, други постепено краћи и тањи и учитељев штап. На зиду, до врата, један дрвени котурић обешен канапом о ексер. С једне стране на котурићу написано слово Д, а с друге стране **Ў** (от). Ђак кад добије дозволу изађе и окрене слово от (отишао). Кад от стоји не сме се дозвола за излазак тражити. Ђак кад дође, окрене слово Д (дошао), онда се може дозвола тражити. Ђак изађе из скамлије, стане, метне десну руку уз образ поред ока (слично салутирању), стоји док му учитељ да знак, онда излази, обрнувши котурић на от.

Фуруна у учионици била је од земље-иловаче с лончићима, висока скоро до таванице. Ложила се споља, из ходника. Тешко се ложила, тешко се и загрејавала, кад се угреје, дуго је топлоту држала. То је цео намештај и удобност.

Разреда није било строго одређених, него по књигама. Букар, познавање слова и цифара-бројева, срицање, читање и писање слова и цифара, то је као први разред. Часловац, писање по прегледу (прегледаници), рачунање, свештена историја, то је као други разред. Псалтир, рачуница, "конте еспапа", "знања" – читанка, писање књига "посланица" (писама), то је као трећи разред. Мјесесловац (мјесјаслов), рачуница, "конте еспапа" и још што Вукадин

Јовичић (трговац), поп Триша, учитељ и други из општине нађу за потребно (требник, на пример), то се и предавало, и то је био четврти разред. Тиме се образоване завршавало.

У четврти разред остајали су, који су желели да добију свештенички чин. Зато из тога разреда, по неки ишли су у Високе Дечани, или у који други манастир, да се усаврше. Ондашње "наше" владике, говорило се, радије су рукополагали ко је мање знао.

Који је ђак имао коју књигу Вукових народних пјесама, сматрао се срећним и био је. Вукове пјесме биле су најмилије и читанке и историја наша, само их је мало било, јер их је веома тешко било набавити. Оне су читане с великом радошћу и у кућама, нарочито о славама, свадбама и у опште на скуповима. Оне су тада у истини будиле и дизале дух народни.

Ми смо тада учили словенску азбуку, у којој имају и ова слова: й, и (ј) **Ү** (ук), **Щ** (шча), **Ѣ** (дебелојер), **Ѡ** (јери), **Ѣ** (танкојер), **Б** (јат), **Ю** (ју), **Ѡ** (о), **Ѡ** (от), **Ѡ** (ја), **Ѡ** (кси), **Ѡ** (пси), **Т** (тита), **і** (ижица). Слова смо сва морали добро научити и памтити по њиховим именима; кад се добро науче и запамте, онда срицањем по именима слова почињало се у буквару читати: Мислетаз-ма-и какаоз-ка: маика (мајка), о тврдоаз-цијерч: отац, букирциаз - братврдвојер: брат. Букиаз-ба-букиаз-ба: баба ... Од тога срицања брзо се прелазило и почињало читати по гласовима слова (то се звало поврстице): М-а-й-к-а: мајка, б-р-а-т: брат. Даље је почињало по слоговима речи обично читање. Ово срицање по именима слова, није било много тешко, као сад што може да изгледа. Срицања је имало неколико метода; то је зависило од учитеља.

Било их је који су пословачки (пословички) и говорили, те их сви нису могли разумети.

Вуков правопис, благодарећи његовим народним пјесмама, тада је већ почео преовлађивати; ми смо га звали "граматика". Стари правопис за нас није

имао граматике! У истини нисмо имали појма, шта је граматика, нити су нам врсте речи објашњаване.

Сви ђаци учили су у једној соби заједно, на глас и буквар, и часловац и псалтир, и рачуне, и читанку и све. Неки срицали, и неки читали обично, а сви из гласа викали. Било је ђака и од 7–8 и од 19–20 година; некима и бркови почели. Старији су седели у задњим клупама, а млађи у предњим. Ђака било је зими много више, до 50, а лети врло мало, са села скоро ни једног. Ми смо се уписивали у школу кад је ко хтео, а тако исто и излазило се из школе. Учитељу се плаћало месечно, како се погоди, или како му општина одреди и погоди се с њим. Мој отац плаћао је за мене 5 (пет) гроша месечно.

Кад ме отац довео у школу на "науке", казао је учитељу у моме присуству: "Ево ти ово моје дијете, да га научиш књизи и свему што је добро, поштено и паметно; што се тиче послушности и учења, моје кости а твоје месо!" То ми се никако није допало; ја сам до тада мислио, нико нема права нити сме мене ударити, осим мојих родитеља, а где сад и овај туђ човек! На основу томе јер су многи родитељи тако говорили, учитељ је и држао оне прутове у ћошку учионице, који се по чистој савести могу назвати батине.

У школу се долазило изјутра, па до испред подне, и после подне, па до пред вече седели смо у учионици без прекида – одмора. По сахату нисмо се управљали, није га је било, него по сунцу. У школи као што рекох, учили смо сви наглас! То ми је најтеже било. И при затвореним прозорима и вратима та се вика чула и на сокаку, и што су ђаци више викали, говорили су пролазници сокаком: ала ђаци добро уче, чак се овамо чује! Што су ђаци више викали "учећи" учитеља су више хвалили. Ја ни данас тај ружан метод не могу појмити. Мислим, то је викање дошло од турског мејтефа (школе). Имала је и изрека: ври као у мејтефу.

У школи смо седели три, до три и по сахата без прекида, а кад-што и више. Седели тако дуго у месту и вичући – "учећи", замарали смо се, ларма се стишавала, постојала монотона, као неко хујање, па се и придрема лако. Кад се тако утиша, учитељ би викнуо: вичи, вичи! и вика се обнови. По неки пут без претходне опомене, учитељ је узимао краћи прут, па оне у предњим клупама, ударао редом по глави једном, или двапут и говорио: вичи, вичи! и по неки пут, али ређе: учи, учи! У другој таквој опомену настављао је, да удара, прутом

по глави, где је у првој стао, те тако у две-три опомене све ђаке изудара. Та се операција вршила поступно: кад учитељ изређа прву и другу клупу, узме дужи прут, па после и најдужи, којим је домашао и оне у последњој клупи. Они у предњим клупама, који су по један, или два ударца добили, сагну главу и повију се мало, да не би сметали, те тако сви добијемо по један или два ударца. Господе, тада је настајала вика и врева – слију се крупни гласови одраслијих и танки, пиштећи гласићи дечији, а лекције разне, ту је вику и ларму сад тешко представити.

Ја од детињства нисам волео вику, нити сам волео гласно да учим, него ћутке. Једном сам имао кашаљ и промукао био, па ни викнути. У једној општој опомени, учитељ ме удари два-трипут по глави: "вичи, вичи, што си занемиио!" Ја се усиљавам из све силе, колико је Бог дао, али слаба вика.

Испред подне почињало је слушавање. Ко није знао лекцију, добијао је лењир по длановима, штап или кратки прут куда стигне; то је била последица незнања лекције. По неки пут по некоме казна је одлагана за суботу. Ко је знао задавата му је друга лекција: одавде доведе. Што се не сврши пре подне, остајало је за пред вече. Не памтим да је кадгод учитељ објашњавао лекције, или преводио са словенског из часловца, или псалтира које смо учили. Врсте речи никад нису објашњаване. При оном методу и стању није ни било лако објашњавати, јер ако је нас било 50, у школи, било је и 50 лекција разних, од азбуке до 20-те катизме у псалтиру. Ако би једноме лекцију објашњавао, 49 би остало, а свакоме по наособ објашњавати није ни било лако.

Главни задатак био је, да се научи словенски брзо читати, без замуцкивања, да се речи изговарају како су написане, да "не слаже"; јер ако се у лекцији две или три речи "слажу" – не изговоре као што су написане, "не знаш лекцију". Смисао се није тражио, нити се по смислу читало, а још мање разумевало. Кад се пишу почетна слова и о знацима интерпункције нама није никад казивано нити објашњавано. Ми нисмо имали појма о граматичици и ако смо Вуков правопис звали "граматика".

Имали смо и калфе (цензоре) једнога или два од старијих ђака, који су свршавали, били добри и у вољи учитељу. Кад учитељ изађе, или задоцни, јер и њему се досади седети у месту три-три и по часа или боље рећи од јутра до испред подне, онда га је калфа заступао. И у слушавању калфе су му помагали.

Кад је који свештеник, трговац, или виђенији грађанин долазио у школу,

учитељ да знак, ми устанемо и, отежући слокове, монотонно отпевамо: Бла-го-дар-ству-је-мо! Кад пође, на знак учитеља отпевамо то исто са додатком: ... на-по-сје-шче-ни-ју!

У суботу после подне бивало је опште пречишћавање. Сливавање свршавало се пораније; тада настане тишина, мува да пролети, чуло би се. Учитељ, после мале паузе и прегледа списка, почне по имену прозивати једног

– Влајко: Нисам господине, него ме гурнуо Милован.

– Милован: нисам господине, он је мени просуо мастило, гледај каква ми је књига, па ће отац да ме бије.

Тако је постојао заплет, откривале се и нове кривице и нови кривци. По неки се окривљени, кад што ослобођавао, а тужиоц окривљавао. Бивало је, да и понеки сведок чује учитељеве речи: изађи и ти овамо: што ти то ниси раније казао?

Пошто се сврши претрес и кривице докажу, учитељ узме штап, или кратки прут и викне: лези ти! Кад кад легне потрбушке на изнетој клупи, учитељ викне ђацима: вичи! Они почну из гласа викати, бајаги читати, а учитељ онога што је легао почне штапом ударати остраг испод леђа, ђак стане да кука и да виче што га грло доноси, дигне се ука и вика, Боже сачува. По неког, који неће да легне или се искреће на бок, учитељ зовне по двојицу од већих и јачих ђака, те га оборе и држе један за главу, а други за ноге. Бивало је, неки почне да кука а још није ни легао; други опет, дешавало се, мало је кукао и кад га учитељ бије, него је ударце подносио шпартански, ма да ми онда нисмо ни чули, ни знали, да су Шпартанци кад год постојали на свету. Који нису хтели да кукају и да плачу, више су ударани. Изгледа, учитељ је хтео, да их примора да кукају.

Синови богатијих трговаца и од чијих је родитеља учитељу зависило положај, или нису бивали бијени, или врло мало, и ако су имали највише кривица и бивали често тужени. То је изазивало завист и незадовољство.

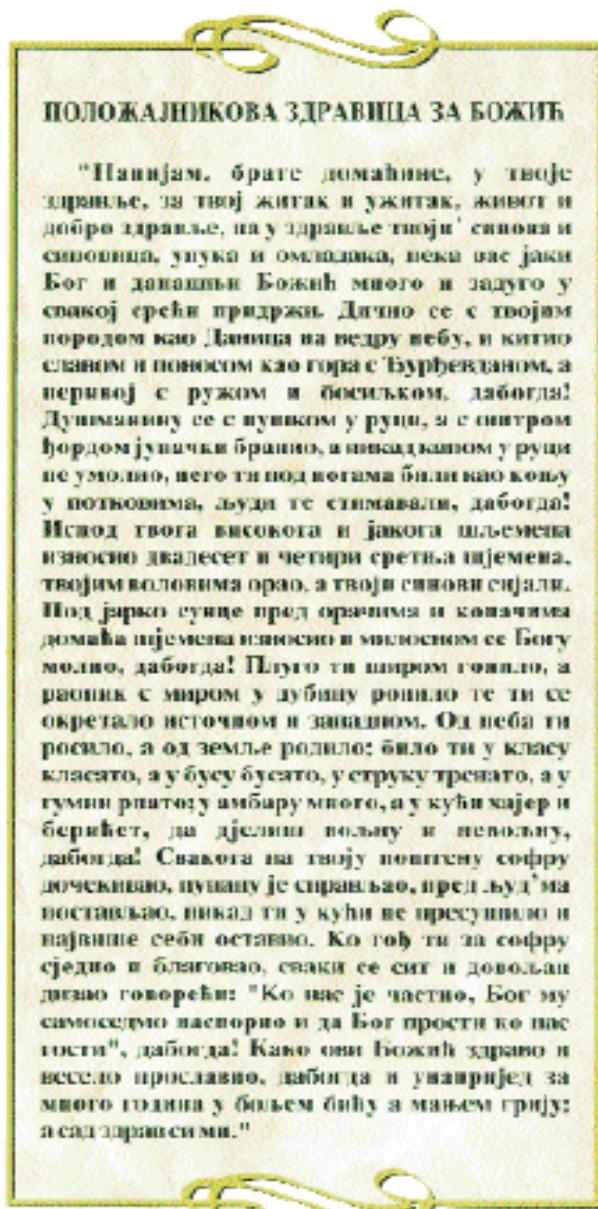
Учитељ, обично, није много тукао, "према кривици". По некога удари једном, или два-пут па на запомагање, молбу и обећање, да неће више грешити; пусти га.

Познато је било, да се суботом, пред вече, врши пречишћавање, па се скупи пред школом бес-посличара и деце много, те се смеју и погађају, кога бију, да их после дирају.

На Лазареву суботу – Васкрс је те године (1864.) био 19. априла, беше се скупило много тих беспосличара, пред школом, па се леђима наслонили на једну стару тарабу, тараба падне и они преко тарабе отисну се низ једну низбрдицу стрмоглавце једно преко другог и стане их вриска и кукњава, у школи вика и кукњава. После пречишћавања ишли смо на вечерњу.

Ето тако је било пре 66 година у основној школи, у којој сам се ја учио...

Избор и белешка
Добрило Аранићковић



по једног ђака, и заповеди му, изађи! Изађу 5-6, а бивало је кад и кад и до 10. Пошто сви прозвани изађу, изнесе се једна клупа. Учитељ прозванима каже кривице: ти си псовао Л.; ти си се тукао с П.: ти бежиш од школе; ти ниси знао лекцију; ти ниси послушао оца; ти си Никола украо челикли перо Влајку. (Онда смо више писали гушчијим перима).

– Никола: нисам, господине, Влајко је мени сломио плајваз.

АЗБУКА У БРВНАРИ

Мобом сељака изграђена школа – брвнара 1887. године, а први учитељи били Чедомир Поповић и свештеник Чедомир Чакаревић

У нововарошком селу Штиткову, на падинама планине Чемернице, 1888. године почела је с радом школа, прва у читавом крају на десној обали Увца. За годину дана напуниће – 115 година рада, што је редак јубилеј у Старом Влаху.

У књизи "Српске школе и просвета у западним крајевима Старе Србије у XIX веку" наведено је да је Штитково 1888. године имало 40 кућа, а да су подизање школе – брвнаре организовали сељаци са свештеником.

Вукоман Шалипуровић у књизи "Прилози за историју грађевинарства у средњем Полимљу у 19. веку" пише да је школа у Штиткову подигнута 1887. године – мобом сељака. Зграда је била 5 x 7 метара, од брвана повезаних "у ћерт", покривена сламом и притиснута лемезовима. Школа је имала два одељења (са прозорчићима 20 x 30 сантиметара) и подрум. Таванице су биле од букових шашоваца, а патос од смрчевих подница у једном одељењу, а у другом – набијена земља.

У клупама – 568 ђака

Први учитељ у Штиткову био је Чедомир Поповић, из овог краја. Имао је завршена четири разреда основне школе у Ужицу. Сељаци су плаћали учитеља месечно 200 динара, да би од 1890. године учитељ примао плату од Министарства просвете Србије.

Не постоје подаци колико је било ученика при отварању школе и неколико година касније. Тек од школске 1893/94. године је записано да је у I разред уписано 20 ђака, у II 12, у III 10 и у IV разред пет ђака (укупно 47).

Године 1896. за учитеља долази свештеник Чедомир Чакаревић из Штиткова. Њега је убрзо сменио Чедомир Поповић, да би ускоро дошао учитељ Матија Новковић, а на почетку школске 1902/3. године Душан Дебељакковић. Честе смене учитеља настављају се до

данашњих дана због веома тешких услова рада.

Прилозима грађана 1903. године грађена је нова школска зграда. Постојећа школа у Штиткову подигнута је од 1925. до 1927. године и у то време била је једна од најлепших у крају. За потребе отварања прве осморазредне школе у општини Нова Варош зграда је дограђена 1950. године.

Школа у Штиткову од 1963. године носи име партизанског борца овог краја Добривоја Чкоњевића. Те године је и дошло до спајања школа у подјаворском крају, па су њена подручна одељења постале школе у Дебељи, Буковику и Љепојевићима.

Највећи број ученика ОШ "Добривоје Чкоњевић" имала је школске 1963/64. године – 568 (у Штиткову 291, Дебељи 131, Буковику 66 и Љепојевићима 80 ученика). Од тада број ђака непрекидно опада и у овој школској години их је педесетак, рачунајући и два подручна одељења.

Нова школска зграда

Скоро цео или већи део радног века у овом крају су провели учитељи и наставници: Глишо и Олга Радибратовић у Љепојевићима, Бранко и Ковиљка Чакаревић у Штиткову, Крстоније Ђерковић, Милан Аранитовић, Радомир и Мила Ђајић у Дебељи, Владимир и Дана Радибратовић у Штиткову и Божетићима и Милосав Луковић и Циља Перошевић у Буковику.

Први управитељ осморазредне школе у Штиткову био је учитељ Бранко Чакаревић. На тој дужности били су и Вукосава Стојимировић, Милан Јевтовић, Момчило Младеновић, Боривоје Јелић, Глигорије Јовановић и Петроније Стојановић. Од 1964. године уведена је функција директора школе, па је поверење најпре указано Милосаву Обућини, затим Добрици Бојовићу, па Радомиру Ђајићу, Владимиру Радибратовићу и прошле јесени Драгославу Панићу.



Културни међаш: прва школска зграда у Штиткову

Због дотрајалости школске зграде, а и удаљености за знатан број ђака из седам села 1985. године почела је изградња школе на Боровитој главици, у центру Месне заједнице Божетићи (највеће у општини), на надморској висини од 1200 метара. За три године прилозима мештана, уз помоћ општине и највећим делом средствима Републике, подигнута је зграда на два спрата од 1200 квадрата (шест учионица, четири кабинета и остале просторије).

Јубилеј без прославе

Школа у Божетићима изграђена је према пројекту пријеполског Завода за урбанизам и пројектовање. Вредно пажње је истаћи велико залагање тадашњег директора Радомира Ђајића и добровољне прилоге, у првом реду, pilota ЈАТ-а Јована Ђировића из Београда (родом из Божетића), као и мештана Слободана и Миљивоја Радишић и Љубивоја Крстић.

Поводом 100-годишњице рада школе и баш приликом пресељења у нову зграду у Божетићима, школа "Добривоје Чкоњевић" одликована је Орденом заслуга за народ са сребрним зрацима. Редак јубилеј није обележен због низа ујдурми и смицилица у колективу и сеоској средини, али и због неразумевања и несналажења тадашњег општинског руководства.

Чудну судбину доживела је некадашња лепотица, школа у Штиткову. Због прокишњавања и оштећења кровне конструкције – прети јој рушење, па је у новембру прошле године инспекција донела решење о забрани употребе. Двоје ђака и учитељица привремено су исељени у комшилук, док се кров не поправи. Кажу да ће наредних година бити више ђака из Трудова, Штиткова и Тисовице.

Радомир Ђајић

Ново име – "Кнезови Рашковићи"

Прихватајући иницијативу општинске комисије за преиспитивање имена школа, наставнички колектив и школски одбор су предложили ново име овој просветној установи – "Кнезови Рашковићи".

Рашковићи су вишевековна лоза Старе Рашке, а једно време им је седиште било у Штиткову. Били су владари ових крајева, под Турцима будили националну свест, дизали устанке и обнављали цркве и манастире, дајући више црквених великодостојника.

ПРОФЕСОРИ ИЗ ПРИЈЕПОЉА У ПЉЕВАЉСКОЈ ГИМНАЗИЈИ

Осамнестог новембра протекле године Пљеваљска гимназија је обележила 100 година рада и постојања (1901–2001). Тај јубилеј је пропраћен пригодним програмом: свечаном академијом, изложбом слика и књига бивших и садашњих ученика и професора и објављивањем пет књига: **Документа 1901–1914** (Милић Ф. Петровић); **Монографија 1901–1941** (Милић Ф. Петровић); **Споменица 1901–2001** (Група аутора); **Оловка и пушка – професори и ученици Пљеваљске гимназије учесници ослободилачких буна и ратова 1903–1945** (Радован Вујадиновић) и **Звездарница – избор из књижевног наслеђа бивших ученика и наставника Пљеваљске гимназије** (мр Исак Калпачина) и бројних натписа и фељтона у "Пљеваљским новинама" и другој штампи. Значајан допринос у првим деценијама рада ове гимназије дала су и три професора родом из Пријепоља: Никола Минић, Василије Марковић и Владислав Нешковић. У овом броју доносимо кратак извод из биографије Николе Минића.

Никола Р. Минић рођен је 1881. године у Пријепољу у познатој српској грађанској породици. Основну школу учио је у родном мјесту. Након завршене гимназије и годину дана неуказне службе, 1906. године дипломирао је на Великој школи – група за српски језик и књижевност у Београду. Касније је завршио и Правни факултет у Београду. За суплента Српске гимназије у Пљевљима постављен је 1. октобра 1906. године где је остао до 1. октобра 1908. године. Предавао је српски језик. Потом је прешао у Кнежевину Црну Гору у чијој је служби остао до 1919. године. Био је професор Гимназије и Богословско-учитељске школе на Цетињу. Једно време радио је као секретар Министарства просвјете и црквених дјела, а 30. октобра 1914. године постављен је за управитеља Учитељске школе у Пећи. Као искусни просветни и национални радник, са 13 година службе, после Првог свјетског рата од стране Извршног народног одбора Црне Горе постављен је 12. фебруара 1919. године за директора Државне гимназије у Пљевљима са платом од 600 динара и 1000 динара управитељског додатка месечно. Директорску дужност вршио је до 3. априла исте године, када се као народни посланик за Округ пријепољске посветио државним пословима. Након завршетка посланичког мандата 23. јануара 1920. године поново је преузео дужност директора Гимназије у Пљевљима и вршио је до преране смрти 29. фебруара 1922. године. Умро је и сахрањен у Пљевљима.

Стручне радове из области школства објављивао је у УЧИТЕЉУ и ПРОСВЕТНОМ ГЛАСНИКУ, од којих су неки штампани као посебне публикације. Један од ових радова је преведен и штампан у чешком педагошком гласнику ПРЕГЛЕД.

Никола Минић је у сарадњи са Сретеном Вукосављевићем, Пријепољцем који је такође био у служби у Црној Гори, написао и објавио низ уџбеника и приручника

1. *Наука хришћанска за I и II разред* основне школе у Краљевини Црној Гори, Цетиње, 1914. год.
2. *Наука хришћанска за III разред* основне школе у Краљевини Црној Гори, Цетиње, 1914. год.
3. *Наука хришћанска за IV разред* основне школе у Краљевини Црној Гори, Цетиње, 1914. год.
4. *Буквар за I разред основне школе у Краљевини Црној Гори, Цетиње, 1914. год.*

У коауторству са Пером Вучковићем и Николом Шкерковићем аутор је следећих уџбеника:

1. *Читанка за II разред* основне школе у Краљевини Црној Гори, Цетиње, 1914. год.
2. *Читанка за III разред* основне школе у Краљевини Црној Гори, Цетиње, 1914. год.
3. *Читанка за IV разред* основне школе у Краљевини црној Гори, Цетиње, 1914. год.

С обзиром на своје порекло и стручну оспособеност Никола Минић је још као млад суплент Пљеваљске гимназије био је у прилици да уочи тадашње тешко стање српског православног становништва и истовремено наговести пут за његово изабављење. Као национални радник на почетку свог рада у Пљевљима (1906) сачинио је и Министарству иностраних дела Србије доставио Извештај о економском, социјалном и политичком стању нашег елемента у пределима Пријепоља, Пљеваља, Нове Вароши и Сјенице. Том приликом је истакао услове лошег имовног стања становништва: "Нешто сама природа земљишта а друго нерационално обрађивање земље и гајење стоке чини, те је становништво у врло жалосном економском положају. Политичке власти брину се само о наплати пореза и других државних дажбина, не водећи ни најмање рачуна о томе, да ли ће пореза одговарати имовној моћи његовој и привредним изворима његовим. Народ је прост и немоћан, да своју снагу рационалније употреби и своје природне изворе појача, а политички фактори и кад би били у стању упутити га и сувише су заузети бригом задржати га у покорности и учврстити ауторитет власти. Тај, с једне стране крајњи нехат политичких фактора, а с друге стране подстицаји са стране, изазивали су међу нашим живљем често пута делимичне побуне, које су се обично завршавале без икаквог знатнијег успеха... на читлцима живи се у већим или мањим породичним заједницама, које су дужне обрађивати земљу и гајити стоку махом за рачун ага и бегова, јер њихови односи према агама и беговима нису одређени и опредељени некаквим специјал-

ним законом, који би их чувао од злоупотреба и насилног искоришћавања агинског права, него се њихови односи регулишу обично усменим уговором, који се готово редовно изводи на штету чипчија... ни на најбољим годинама он није у стању оставити ма шта на страну, што би му послужило као резерва за исхрану у слабијим и неродним годинама...

Прва тачка у програму мора бити, да сељаци што пре дођу до свог имања, да што пре буду господари на својим поседима... За тај циљ морао би се пласирати капитал од најмање 100–200 хиљада динара у Пљеваљском црквено-школском новчаном заводу, који би тај новац раздавао са незнатним интересом искључиво ради куповине имања... Упоредо са тим требало би радити, да се наши учитељи што јаче привредно образују, да као најближи чиниоци и фактори у народу у том правцу корисно утичу на народ... Да би се сузбили туђински утицаји потребно је сву власт сконцентрисати у рукама само једног човека. Али тај човек мора бити несумњиво јаке интелигенције, просторних груди и непартијан... Министарство мора стајати у непосредној вези само са једним човеком, преко кога ће општити и давати инструкције за национални рад у тим крајевима... Туђински утицај шири се неосетно и из дана у дан све више напредује... Читави легиони агената и шпијуна аустријских под вођством њиховог шефа Драшковића разлетели су се на све стране и развили најживљу акцију... Он одржава и даље везе преко својих људи, које нарочито за те циљеве плаћа."

Након исцрпних извештаја суплента Николе Минића о тешком положају српског становништва у Пљевљима је основана народна штедионица под називом Фонд манастира Св. Тројице код Пљеваља. Задатак Фонда био је помоћ сеоском становништву за откуп земље, стоке, сена и жита од ага и бегова и давање зајма за унапређење и развој занатства и трговине. Након пет година рада и додељених бројних кредита Фонд је крајем 1911. године престао са радом. Без обзира на релативно мала средства и кратак период постојања овај и слични фондови у Пећи, Митровици, Урошевцу, Призрену и другим местима били су значајан привредни покушај да земља путем откупа дође у руке оних који су је обрађивали, да се оснаже трговина и занатство и подигне економски ниво српског становништва. Настојањем да се у Фонд укључи што више црквено-школских општина и појединаца ишло се на стварање јаке економске заједнице која би парирала утицају аустроугарског капитала. Ови фондови требало је да буду основа земљорадничким задругама какве су постојале у развијеним српским срединама.

ЋАМИЛ ГОРА РАЗГОВОРА

аутор: Фарук Диздаревић, издавач Дом културе "Пиво Караматијевић" Прибој

У организацији Друштва за науку, културу и умјетност Бошњака "Икре" у пријепољском Музеју је представљена књига "Ћамил гора разговора" Фарука Диздаревића, директора Дома културе из Прибоја у којој је објављено 28 сећања Ћамилових савременика.

О књизи и поетском, животном, моралном, филозофском лику Ћамила Сијарића говорио је Хаџо Мушовић, професор књижевности из Пријепоља.

– Књига је рађена с пуно љубави и жеље да буде трајно сведочанство. О Ћамилу говоре људи који су га познавали, волели, слушали и поштовали. То је низ сећања, најчешће његове браће по перу и вокацији, који су се нашли или налазили у његовој близини чешће или ређе, намерно или случајно. Свима им је заједнично то да је иза сваког сусрета са Ћамилом остао запис и живо сећање које се памти: људски лепо, интимно и топло, оплемењујуће, души окрепљујуће, једноставно речено – имали су шта да кажу и понесу као уздарје са тих сусрета. Довољно је навести само неке од наслова тих сећања, добићемо дивну песму о Ћамили.



Милан Минић и Фарук Диздаревић у разговору са Ћамилом Сијарићем

Само је један Ћамил, И данас чујем Ћамилов глас, Он вечно живи у причама нашим и делима својим, Само је један Ћамил, Ћамилион, Мога је причом човека са вешала да скине, Радосна шиџа Ћамила Сијарића, Добар човек код Добре воде, А ми му Ћамил наденули име, Књига која се сама листи, Говор је дар од Бога, Вјечити ружа из Сахаре, Сви су људи од једног оца и мајке, Тамо гдје се тешко живи лијепо се говори, Тако је говорио Ћамил.

Какав је био Ћамил изблиза?

Је ли стварно "савршен", како му име значи и каже или је меланхолични опсенар, као његов сабрат и имењак из "Проклете авлије" који није болестан него је "овакав", а "од себе се не може оздравити"; или можда нека закасна шехерезада која причом завараву живот, себе и друге, јер зна да је живот само "слагање варке на варку" или му прича служи "да се нађе и снађе", или...

Ћамил! Ћамилион како га неко назива.Оригинал, захваљујући својој обичности и обичан захваљујући својој оригиналности; спонтан за бескрајну љубав према човеку и вером у човека; архаичан, завичају дечиње привржен, а онда – дубоко уман и забринутог загледиан у "мистерију постојања ствари, људских односа, поступака, жеља", у потрази да нађе "оправдање за постојање човека и ствари; човек који је туговао радујући се и радовао тугујући.

А свега овога не би било да није било људи у његовој близини јер он без људи није могао. Човек му је, пре свега,

био потребан за причу. Кад уз себе има човека – има причу, кад има причу – има све. Јер је све у причи, све у њу стане, све из ње изађе, у њу се похрани, из ње се роди.

А само човек прича! Прича онај ко је жив, јер је и прича, као и живот, дар од Бога.

Док човек живи и прича, док постоји прича, постоји и човек. Прича онај ко има шта да каже, прича онај ко је видео, чуо, осетио, доживео. А то све може само човек.

Причати – значи бити човек. Е, то је Ћамил, такав, вољан и жељан да разговори, кадар да "причом човека са вешала скине".

"Ћамилове ријечи имале су творачке моћи, каже Велимир Милошевић. Он је носио причу, прича је носила њега". Говорио је: "За писање је потребна ширина. Као за косца широко поље... Ја пишем у велике свеске. Да ми се ријечи не гурају, да се не спотичу, и да не ломе ноге..."

Оно што је посебно било наглашено код овог душевног човека била је љубав према своме завичају, према своме Бихору и његовим људима. Никада их није изневерио, никада заборавио. Враћао им се с поносом, са љубављу и чежњом.

"Био је то свет мог детињства, говорио је. Један музејски свијет, мени веома драг, пун изненадности и ретке људске лепоте. Волим да залазим у њега, као што неко воли да залази у музеј. У граду се човек веже за асвалт, претвори у грађанина, изневјери себе... Детињство је та подлога из које стварам своју причу, своје Пештерце и Бихорце..."

Тај окамњени свет детињства, Ћамил је доживљавао као нешто трајно, опште и проверено, зато му је веровао, и зато је ваљда волео и Бору Станковића, који је и сам једном завапио: "Старо, старо ми дајте, оно што мирише на сух босиљак!"

Пророчки делује Ћамилова реченица: "Све добро треба да спава у трезорима и да као ријека понорница исплива на површину и сазри",

За крај Мушовић је прочитао Ћамилове стихове:

Гдје сам ти ја?

То јест:

Где ти трајем...?

То што ме сунце обасјава сјајем -

И мене и дрво и кам

још ништа није,

Може бити да нам сунце зрије

На неком дружном свијету

За који не знам".

Маја прошле године

Основано друштво "ИКРЕ"

Маја прошле године у Пријепољу је основано Друштво за науку, културу и умјетност Бошњака "Икре" које у свом називу има прву реч из Курана која позива на учење.

Основано са циљем да афирмише културне вредности и традицију Бошњака Друштво ће развијати толеранцију и сарадњу са другим друштвима и удружењима, речено је на оснивачкој скупштини. За председника Друштва изабран је Улвија Мушовић, економиста, за секретара Меша Бричанин.

М.М.

ХИЛАНДАРСКА ЗВОНА

Хиландар је сакрални објекат српске православне духовности у коме не можете да се затекнете случајно. Зато је све што у њему чините намерно, строго усмерено, али не и потпуно контролисане радозналости. У звоник се попнете да бисте стекли целокупну представу о манастиру погледом "одозго", али затечени међу звонима, у почетку нисте господар својих асоцијација, већ њихов еуфорични пратилац, да би се, потом, концентрисали на закључак да је звоно настало из порива којим се човек одређује као духовно биће.

Прво звоно (9. век пре Христа) је, стога, могао да направи само човек који је осетио потребу да се самопрепозна "између неба и земље", више се слутећи него што је умео да се рационално одреди. Најверљивији материјални доказ о схваћеној функцији звона потиче из 5. века. То звоно је измислио холански епископ Сабин у италијанској провинцији Кампанији (од чијег назива потиче првобитни термин за звоно: у романским језицима CAMPANA). Било је то у време у које је хришћанство освојило и географске и љуске просторе. Без обзира на присуство и употребу звона у другим религијама оно је најхришћанскији изум, остварен као духовни симбол који већ на први бат, истог трена, подсећа да смо сви један род и да ваља да живимо по принципима јединственог вредносног система. Тамо где је звоно - тамо је и Свевишњи. Зато се и тврди да "звоно није творевина толико људског кокило божјег ума".

Највеће звоно (Цар звоно) изливено је у Москви у 18. веку. Тешко је преко 200 тона, а на Светој Гори најтеже звоно има 40 тона (Свети Пантелејмон). Величина звона означавала је и материјалну моћ његових наручилаца и уједно провоци-



рала умеће даровитих. Прославило је бројне ливце: Маркус Вандрамус (Венеција, 14. век), Пиер де Зуане деле Кампане (16. век), Захариам Реид, Љубљана (18. век), да споменемо само неке. Звоном се бранила и сопствена вера (православље од ислама, на пример). Инспирисали су се звоном уметници. Енглески песник Џон Дон (1572-1631) је написао: "и стога никад не питај за ким звоно звони, оно звони за тобом". Едгар Алан По: "ах, та звона, звона, звона / какав очај и још више у звук скрише". Композитор Рахмањинов је написао кантату "Звона". Редитељ Тарковски је у филму "Рубљов" сачинио апотеозу о звону. Звоно је присутно и у стваралаштву многих народа...

Звонике је најчешће човек подизао високо изнад гла верујући или молитвени глас допрети до Свемогућег. Али, **висина често не одређује величину човекове моћи.** Хиландарски звоник је висок 35 метара. Архитектонски је усклађен са целим манастирским здањем. Надвисују га само два

чемпреса стара више векова. Има 12 звона. Звоњава оглашава значај повода, па се, примерено томе, и употребљавају три величине звона. Велико се користи за госпојинске празнике и претпразничке молитве, средња за богородичине празнике, два мала за мање светитеље а сва за полилејске службе и велике празнике. **Сваки бат употпуњује хармонију у којој се спајају земља и небо, човек с богом и осећа се припадање истом свету.** Тад, илузијом прожета, човекова душа постаје стварност, као што је и стварност илузија када се у њу најдубље верује.

Звоно брише представу о времену: Свети Сава је наш савременик. Свети Симеон Мироточиви такође. И остали свеци, монаси, браћа и подвижници су са нама... Као да се ништа није променило. А, магичност мелодије ствара утисак и о овоземаљској лепоти као рајској: то Свемогући подсећа себи сличне да је човек обавезан да своје снове остварује на месту рођења. *Михајло Мића Вујанић*



Камена Гора

фото: Зоран Павловић

ДИМ НАПУШТЕНИХ ДИМЊАКА

*Враћа ли се икада дим у димњаке најпушћених кућа?
Певају ли црне вериже исјод зреда?
Излази ли икад месец без мача, исјод зајрћоџ сача.
Скључан исјод гнезда јејине, мртви дим чека да се вине.
Каже ли некад мртва вајра мртвом диму - сине?
Чуо сам, да су неки виђали мртви дим из мртвих кућа.
Нисам их ујознао. Неко је рекао: **Не дао ји Боџ!***

Слободан Ристиовић

Књига др Војислава Суботића "Кнезови Рашковићи у историји Срба"

ЧУВАРИ ОГЊИШТА НЕМАЊИЋКЕ ДРЖАВЕ

Били су властелини у доба Немањића, имали самоуправу под Турцима, дизали буне и устанке, зидали и обнављали цркве и манастире у Рашкој и Старом Влаху...

Почетком новембра минуле године из штампе је изашла књига др Војислава Суботића "Кнезови Рашковићи у историји Срба". Ово историографско дело промовисано је, неуобичајено за наше прилике, на свечаној седници Скупштине општине Нова Варош – 1. новембра, на дан ослобођења од Турака 1912. године, а касније и у Београду и Ужицу.

мање жупе, а после пада под Турске, те жупе преименоване су у нахије (општине), на чијем су челу и даље били нахијски кнежеви из фамилије Рашковић, – истакао је на промоцији историчар др Петар Опачић.

– Благодарехи њиховом великом угледу, који су стекли као властелинска фамилија још у доба Немањића, они су успели вештом дипломатијом, а посебно

као савезници, аустријској војсци у великом рату у нади да ће, протеривањем Турака са својих огњишта, повратити стару славу и васкрснути српско царство. На жалост, после пораза аустријске војске код Качаника, Аустријанци су се повукли, а за њима је кренула и огромна маса српског становништва из Старе Србије под Арсенијем Чарнојевићем у Срем и друге ћесарске земље, склањајући се испод страховите турске освете.

У тим тешким тренуцима део лозе Рашковића се одселио из родног краја и расуо по белом свету. Мањи број их је остао на огњиштима, а између осталих, др Суботић помиње кнеза Братула, оца чувеног Антонија Рашковића, коме су Турци поверили управу у Старом Влаху, који је то вешто искористио да очува српски карактер ових простора. Потомци су и у два наредна века дизали буне и устанке.

Ктитори цркава

Рашковићи су имали и велике заслуге за ктиторство (подизање и обнављање цркава и манастира), развој трговине и успостављање комуникација са царским дворovima великих европских сила.

– Утицаји у народу и код турске власти, богати и привржени српској православној цркви, они су градили и обнављали порушене цркве и манастире у матичним подручјима и ван њих. Саградили су цркву задужбину у Штиткову у 17. веку, цркву Јању на Увцу, вероватно у 16. веку, цркву у Дубници (Божетићи), обновили су манастир Ковиље у 17. веку и манастир Клисуру, живописали манастир у Црној Реци код Тутина и били ктитори других богомоља, – наводи Суботић.



Са промоције књиге у Новој Вароши:
др Војислав Суботић, Гордана Боранићшевић и др Петар Опачић

У књизи са око 500 страница, у издању Историјског музеја Србије, "Гамбита" из Јагодине и "Златарских новости" из Нове Вароши, Суботић је сабрао 15-годишња истраживања о траговима Рашковића, почев од 12. века (досељавање са Приморја на Трговиште), па до данашњих потомака лозе расуте до Срема и Далмације, Суботице и Ваљева, долином Моравице и значајне историјско културне улоге у српском народу.

Кнезови у Жупама

– Суботић је на основу вишегодишњих истраживања потврдио налазе неколико претходних истраживача (Котића, Јовановића, Ристића и других) који су дошли до сазнања да је Стари Влах био колевка преднемањићке средњовековне српске државе и да су Рашковићи били носиоци власти у Кнежевини Рашкој, са главним кнезом и више нижих кнезова, који су под својом управом у време владавине Немањића имали и

приврженошћу својим Старовлашанима, да и под Турцима сачувају један вид аутономије уз обавезе плаћања дажбина турској царевини. На основу турских берата, Рашковићким кнежевима припадала је извршна власт у Старом Влаху од средине 16. до почетка 19. века (седиште им дуго било у нововарошком селу Штиткову) – успели су да се одржи српски народ у својој православној вери. Управо захваљујући кнежевима из дома Рашковића ислам није прекрио читаву колевку српске средњовековне државе, Стару Рашку и Стари Влах.

Устаници и војводе

Рашковићи нису били вазали турски без части и достојанства, подсетио је Опачић на странице књиге које говоре о рату Аустрије и Турске 1683–1699. године.

– Рашковићи су стали на чело својих Старовлашана и, заједно са устаницима из свих српских земаља, придружили се,

Родослови и писма

Посебну знаменитост књиге представљају родослови Рашковића у Србији и Црној Гори, родослови огранака у Срему после сеобе 1690. године, у ваљевском крају и Суботици, огранака у Далмацији.

У књизи су објављене и фотокопије султанових берата, повеље аутријских царева, печати и документа из личне преписке са дворovima у Бечу, Москви и Пешти, затим фотографије надгробних споменика и цркава.



Корени у Рашкој: др Санда Рашковић Ивић

Међу најзначајнијим световним и црквеним великодостојницима лозе је Гаврило Рајић - Рашковић, митрополит

Понос због корена

На промоцији књиге "Кнезови Рашковићи у историји Срба" у Новој Вароши говорила је и др Санда Рашковић Ивић, републички комесар за избеглице, ћерка академика Јована Рашковића, потомка чувене лозе у Далмацији. Обратила се присутнима са "драга браћо и сестре, драги пријатељи", јер, како рече, "овде се осећам као у роду и дому своме".

– Ова књига Суботића је на један фантастичан начин пружила могућности мени и мојој деци, рођацима, да тачно видимо чији смо, одакле смо, шта су радили наши преци, ко су они били, који је то крај који нас је изнедрио, које су то биле околности које су нас разасуле по свету. Нисам могла да ми не проради понос због јуначког краја из којег потичемо, због јуначких предака, али избор велике множине свештеника, епископа, па чак и патријаха Гаврила Рајића Рашковића. Није могло да ми не заигра срце када сам прочитала о ктиторима, о људима који су били блиски цркви, јер и сама сам васпитана у религиозном смислу, а уосталом блискост цркве и српског народа је неизбежна јер сами знамо да је српска држава изашла са олтара Српске православне цркве – рекла је др Санда Рашковић Ивић.

рашки а затим патријарх пећки, велики прегалац за побољшање материјалног, културног и политичког положаја српске цркве. Гаврило је рођен у Штиткову, Турци су га обесили у Бруси 1659. године, а због мученичке смрти про-

Нове књиге

СВЕТИ ХРАМОВИ ПОЛИМЉА

Др Јово Медојевић: *Цркве у бјелопольском крају, Издање Музеј Пријеполје, 2000. године.*

Митропољит Амфилохије за Божић у Бијелом Пољу ове године у свом благослову, између осталога, је рекао: "Нека вас Бог благослови и свети храмове са овога подручја, Петра и Павла, престоног града епископа и митропољита који су столвали, Светиога Николе, храма у Никољцу, Свете Тројице у Мајсторовини, и свих дивних светиња које сијају на светим водама Лима. Сијале су, сијају и сијаће, ако Бог да, и будуће за покољења."

Ових дана из штампе је изашла књига "Цркве у бјелопольском крају", аутора др Јова Медојевића, чиме је испунио завјет нашег владике Амфилохија и обогатио литературу овом вриједном публикацијом. Аутор је, иначе, велики заљубљеник и поштовалац културно-историјског наслеђа свог завичаја. Дугогодишњим истраживањима и упорним и значајним радом успио је да открије, евидентира и обради преко стотину сакралних објеката и локалитета црквица и црквишта, насталих у периоду од 9. до 20. вијека, али и разасутих широм бјелопольске општине. Вјерујем да и најбољи познаваоци историјског развоја храмова, њихову локацију и распоред на проучаваном простору, ће бити сигурно изненађени бројношћу и културно-историјском вриједношћу ових светиња, које су некада у прошлости блистале, али и један дуги период живјеле у рушевинама и забраву, које су нам непријатељи кроз вјекове наносили.

Књига има 240 страна, технички богато опремљена у чврстом повезу, илус-

трована са 64 фотографије, 8 карата, 20 докумената (записа и натписа), 37 ктиторских композиционих скица и фрагмената, 4 флорална геометријска фрагмента, 7 иконографских шема, 3 цртежа и 3 иницијала јеванђеља. Подијељена је на одговарајуће функционалне цјелине: Предговор; Постанак и развој цивилизације у бјелопольском крају; Досељавање Словена и примање хришћанства; Бијело Поље средиште Хумске епископије; Пад под турску управу; Рад црквеношколских општина; Отварање прве српске школе; Бјелопольски крај након ослобођења од Турака; Бијело Поље – црква Светога Петра и Светога Николе; Цркве, манастири, црквине и црквишта у 89 села и засеока; Црквено сликарство Лазовића из Бијелог Поља и на крају је коришћена литература од 43 библиографске јединице, биљешка о аутору и карта цркава, манастира, црквица и црквишта у Архиепископском намјесништву бјелопольском.

Према томе, аутор ове вриједне публикације је, само на простору данашње бјелопольске општине обрадио и од заборава сачувао преко стотину сакралних објеката, што је својеврсни истраживачки подухват. Труд се исплатио. На понос и радост свих нас, процес обнављања наших светих храмова је започео и он је у замаху. То је, у овом сумном времену, гаранција да ћемо опстати, да ћемо се оснажити и светосавске коријене одржати. То је наша духовна обнова.

Пејко Ђ. Бошковић

На Ђуровом брду код Бродарева

ПУЩИЦЕ ИЗГРАДИЛЕ ЦРКВУ

На Ђуровом брду, код Бродарева, у суботу 11. августа, протекле године, у присуству бројних верника, освештана је новоизграђена црква посвећена Светом првомученику Архиепископу Стефану, коју у спомен на брата Александра, саградише браћа Пушице, Саво, Мићо и Бобан са сестром Вером и браћвеницима са Ђуровог Брда.

Чин освећења обавили су епископ милешевски Филарет и епископ будимљанско никшићки Јоаникије са свештенством и монаштвом епархије милешевске. Светој литургији, која је служена у новоизграђеном храму, присуствовали су председник СО Пријеполја Стеван Пурић и декан Богословског факултета у Београду Радован Биговић.

Градња цркве на Ђуровом брду почела је 1997. године са благословом блаженопочившег епископа милешевског Василија а завршена и фрескописана захваљујући братству Пушице 2001. године. Олтарску преграду и фреске у цркви сликали су Ненад Станковић и Дејан Којић, чланови мачванске сликарске школе.

М.М.



БОЖИЋНА РАДОСТ

- одломак -

Два-три дана врзаше се људи око куће Грујичине, па онда је оставише; оставише и њу и сирочад. Нико више ни главе не окреташе.

Ивана је тек сада осетила шта је изгубила. Она сада мораде да се о свему побрине. Наступио је празник, празник Божића и радости. И младо и старо, и мало и велико, радовало се томе светлеме дану, а јадна Ивана стрепела је од њега.

"Ајд, што треба "леба", леба је и покојник оставио. Али треба мрса. Она, сиротица, тога не имађаше.

Она преже да заради. И радила је, али опет не може толико спечалити, да печеницу купи...

И дође празник, а она закла јединог ћурана.

Дечица су играла око ватре где се ћуран пекао, и радовала се сутрашњем празнику, сутрашњем омршају.

Увече је прострла свуда сламу по кућерку. Дечица су пијукала и радовала се; нису од радости могла ни вечерати, него је питаху: – Је л', нано?

– Ој, 'рано! А кад је Богин дан?

– Сутра, 'рано.

– Је л' кад спавамо? – питаше, тепајући, малиша.

– Јесте, дико!

– Сејо! 'Ајде да спавамо, нека пре дође Богин дан!

И дечица полегаше и поспаше.

* * *

Петли огласише зору, кад се стари поп-Стојан диже из своје постеле... Он се по обичају прекрсти, па се диже и поче облачити. Затим изађе и пробуди момка.

– Де, Станко, полиј, да се умијем!

И момче устаде, узе ведрицу и оде на бунар, да се умије и да донесе свеже воде.

Попа прође неколико пута преко собе. Срце му је лагано лупало у грудима. Он сам уживаше од неке унутрашње радости.

Станко донесе воде и поли му.

Кад се убриса и очешља, он рече Станку:

– Узми, синак, овај цак и оно прасе онде, па понеси за мном.

– А куда ћемо, попо?

Понеси ти само за мном!

Станко упрти и једно и друго.

Попа нађе у ћошку свој штап, отвори врата и изађе напоље.

Снег је вејао. Био је преко чланака. Али стари попо корачаше као делија. Он осећаше све већу и већу радост у души својој. Слуга корачаше за њим; већ се био ознојио, јер оно што је носио, не беше баш тако лако.

Попа застаде пред кућом Грујичином и закуца на вратима.

Нико се не одазива.

Он закуца опет.

Опет тајац.

Он закуца и по трећи пут и викну:

– Еј, домаћине!

– Ој! одазва се Ивана.

– Има ли вас живи?

– Има! – рече она и скочи.

Изиђе у кућу са жишком. Поглед јој паде на њену "печеницу" ћурана. Она се сети да је Божић; сети се да је то полагајник и рече:

– Сад!... сад!

И оде тумарати по ћошку, док из једног кошића извади прегршт кукуруза.

– Дај овамо! - рече попа Станку.

И узе печеницу с његовог рамена, па је затури себи на раме. Врата кућна отворише се.



– Христос се роди! – рече попа, пун блаженства.

Ивана га засу кукурузом и одговори:

– Ваистину се роди!

Попа прекорачи праг и уђе с печеницом на рамену у кућу.

Свему пре надала се Ивана, него томе; мислила је да ће пре видети свога Грујицу, него што ће ово дочекати... Сузе јој грунуше на очи. Она пође овој светој руци, која тако "пуно" благосиља, па посрте, сирота; мал' те није пала...

– Жива била, ћери! – рече попа, а и њему сузе врцају, па се лију низ његову белу, светитељску браду...

Онда приђе огњишту, разгрте ватру, узе прегорели бадњак, кресну једаред.

Церов жар прсну, и хиљадама варница полетеше у вис.

– Господе милостиви!... Дај оволико здравља у овоме дому!...

Па опучи кресати и говорити:

– А оволико среће и задовољства!... А оволико мира и љубави!... А оволико берићета и напретка!...

У тај пар звук звона са високог торња проломи ваздух; јекну силовито и одјекну у попиним грудима...

Он се маши кесе, извади дукат у злату, па га положи на огњиште и прекрсти се.

Ивана му стаде љубити руку... Деца се избудише, и једно по једно излажаше из собице.

– Седи, попо! – рече Ивана.

– Реда је! – рече попа и седе, а она га огрте једном поњавом.

– Је ли, нано, је л' јако Богин дан?

– Јест, 'рано! Ено шта вам је Бога посл'о.

И показа деци печеницу.

– Гица! Гица!... Да ви'ш, сејо, гицу! – узвикну малиша и затапша рукама.

И дечаци поврвеше из собе, и стадоше играти око печенице.

– 'Вала ти, попо! Ти мени радости, Бог теби здравља!

– Није мени!... Немој мени рећи 'вала, него Богу, који ми то у главу ули; а ја сам тим направио радости и вама и себи!...

– Гицо!... Гицо!... - узвикиваху деца.

– И још нешто, Ивана!... Ту у цаку имаш брашна за чесницу; ево ти пара у чесницу; а од данас ја ћу се бринути твојом кућом и твојом децом. Чувај овај кров, надзиравај све, а моја је брига остало...

И опет сиротица изљуби оне смежуране слабачке руке, и попа изађе напоље. За њим се чула весела вика дечја и усклик пун молитве: "Бог ти здравља дао!"

А ваздух беше пун звука звона, који попи долажаше као благослов Божић... И старе ноге под њим чисто подиграваху...

Дође до цркве, уђе у олтар, натура на се златотканицу и пун одушевљења запева. А глас му је звонио као глас небеског светитеља, који изговараше речи:

"С нами Бог, разумјејте, јазници, и покарајте сја; јако с нами Бог!"

Изложбе

МОСТ СВЕТЛОСТИ

Тренутак спајања светлости сликарства Милешева, тако блиставог и после осам прохујалих векова, и сликарства Љиљане - Бубе Бурсаћ која ће, убеђена сам, дуго сијати догодио се новембра прошле године у Музеју у Пријеполу. Њен Мост светлости доказује да се наставља вертикала вере, наде и љубави, односно да није све нестало иако је много тога "разграбљено, издано и продано." Јер, на сцени су опет неки нови техничари знања и инжењери душа који одлучују и о уметности и о уметницима. Заборављају да се ток праве уметности не сме прекинути, да без правог уметника нема ни праве уметности, да појава нових медија не значи смрт сликарства, скулптуре, цртежа или графике и да диктиран глобални поглед није једини. Зато ништа не значи што у званичним селекцијама међународних и наших ликовних смотре скоро да нема стваралаштва оних што се крећу од појединачног ка општем и иду ка слободи духа, односно оних који верују у тачан закључак Момчила Настасијевића: "Ништа од општечовечанске вредности није постало случајним укрштањем споља. Кобна је обмана посреди. Свима припада само ко је кореном дубоко продро у родно тле. Јер, општечовечанско у уметности колико је цветом изнад, толико је кореном испод националног".

Буба Бурсаћ је одувек стремилa врховима универзалног, али никада се није отуђила од прошлости сопственог народа,

од традиције коју преводи у сасвим савремен ликовни говор. О томе сведочи и чињеница да је за каталог одабрала стихове деспота Стефана Лазаревића, јер заиста не жели да прође и превиди оно што је било и што се још увек дешава, а пре свега потврђују њене поетика и естетика. По томе је блиска и Надежди Петровић, родољубу и хероини, предводници модерне у Србији, која је, дубоко свесна историје свог народа, повезивала у братско коло Јужне Словене и храбро се, упркос тешкоћама, опирала уништењу и пропадању. У ужасним условима Балканског рата, априла 1913. насликала је из другачијих углова Везиров – Душанов мост и обасјала га светлошћу Сунца, али и оном коју је имала у себи и која јој је помогла да ствара под најтежим околностима.

И Буба је сродна југословенској Нади по снази и енергији, по вечитој жудњи за светлошћу, по обавези да се нађе тамо где осећа да је потребна. Спаја их и мост који у свим цивилизацијама означава прелазак "с једне обале на другу (...) са земље на небо (...) из пролазности у бесконачност" и повезивање људи. Надежда је, почетком XX века, насликала мост - Буба је, на преласку векова и миленијума, сликала на изглед обичном грађевинском објекту у Косовској Митровици, покушавајући да поново постане што је некада био, а не нов невидљив берлински зид. Узалуд је



Љиљана Бурсаћ на мосту у Косовској Митровици

позвала сликара са друге стране да крене ка њој да би сусретом над Ибром и симболично означили обнову заједнице народа који морају да живе заједно. Зато се двадесет три дана сама рвала са природом и са људима, са мразом и албанским снајперистима који су пратили сваки њен покрет, са музама којима није дозволила да заћуте кад оружје говори, са стодвадесет седам метара дугом пластичном фолијом и са самом собом. И успела је да полазећи од етичког достигне врхове естетичког. Њена монументална слика можда није успела да споји људе различитих националности у тренутку када је то било неопходно и на месту које то захтева, али јесте у величанствену целину спојила искуства концептуалне уметности, перформанса, ленд-арта и класичног сликарства. Зато је значајна и остаје као трајно сведочанство узвишеног стваралачког чина који се преточио у дело трајних вредности.

Љ у б и ц а

Културна сарадња

РУСКИ УМЕТНИЦИ У ПРИЈЕПОЛУ

У августу прошле године МКК "Свети Сава" организовао је, у просторијама Музеја у Пријеполу, изложбу слика: "Од Сопотана до Милешева" коју су чинила дела руских сликара који су током септембра 2000. године боравили и стварали у Старој Рашкој, о чему је "Савиндан" већ писао. Изложбу је отворио наш познати ликовни критичар, Ђорђе Кадијевић и надахнуто говорио о панславизму кога више нема, а који је одиграо тако значајну улогу у везама српског у руског народа током 19. и почетком 20. века.

Боравак руских сликара организује друштвена организација "Сеоски праг"

из Ужица. Ову племениту акцију, сарадње два блиска словенска народа, потпомаже и Милешевски културни клуб па је председник "Сеоског прага", господин Предраг Стојковић, у знак захвалности, поклонио Клубу слику "Манастир Увац".

Дужи, сад већ традиционалан, боравак руских сликара из града Иваново у пријеполском крају омеле су јесенас лоше временске прилике. Тако је изостао дужи планирани боравак у Сопотници. У једнодневnoj посети Пријеполу уметници су обишли манастире Милешеву, Давидовицу и Куманицу.

М.М.



Обнова средњовековног манастира Ђурђеви Ступови

СТУПОВИ НАШЕГ ТРАЈАЊА

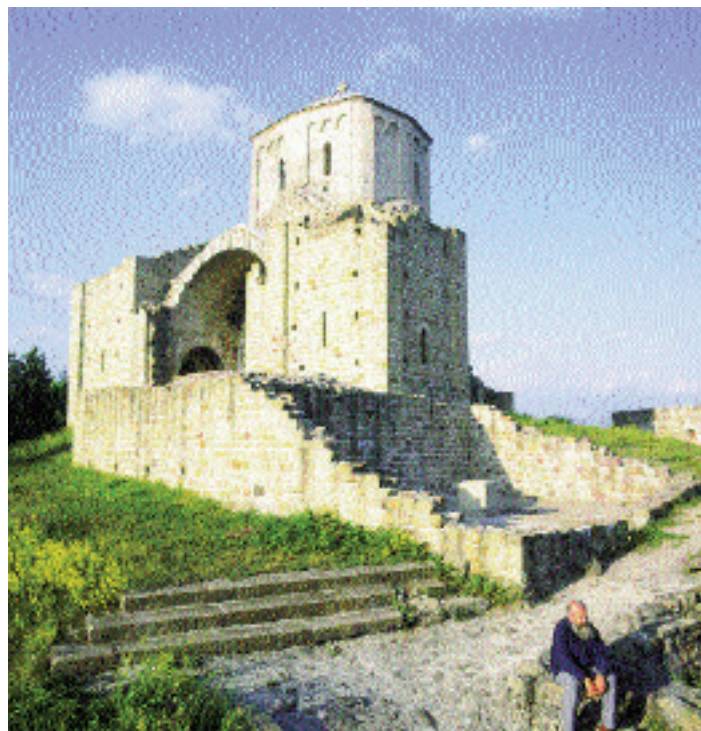
Средњовековни манастир Ђурђеви Ступови, један од најзначајнијих културно-историјских споменика Срба, интезивно се обнавља градитељски и духовно последњих месеци. Конак и све просторије обнављају се на постојећим темељима, дакле настаје ново, како кажу у манастиру, али у старом средњовековном стилу. Радови се изводе уз сагласност и надзор Републичког завода за заштиту споменика из Краљева.

Отац Герасим из манастира Ђурђеви Ступови истиче да су досадашњи обимни радови напредовали захваљујући многим добротворима.

По благослову владике рашко-призренског Артемија настојатељ манастира отац Петар са монасима прешао је прошле године из манастира Сопоћани у Ступове. По завршетку радова очекује се да се у нови манастир усели још монаха. Манастир Ђурђеви ступови је од великог духовног, националног и културно-историјског значаја за српски народ. Манастир окружују планине Копанник, Рогозна, Мокра гора, Пештер и Голија. У непосредној близини је Дежевска долина у којој се налази двор Стевана Немање, где је рођен и Свети Сава.

Да би се окончали радови, братство манастира упутило је апел за помоћ "благочестивом, напаћеном и задужбинарском народу".

М



Фондација "Миљивоје Мићо Мандић"



РАЗВОЈ РАШКЕ ОБЛАСТИ

Усали Скупштине општине Нови Београд 18. јануара ове године одржана је годишња скупштина Фондације "Миљивоје - Моћа Мандић" из Београда, којој је присуствовао велики број чланова и донатора Фондације, као и већи број гостију и угледних личности. Том приликом усвојен је нови Статус Фондације и извештај о двогодишњем раду, изабран председник Скупштине и 25 чланова будућег Управног одбора.

Подносећи извештај о раду председник Управног одбора Војин Вучићевић је истакао да фондација данас има 357 чланова и 50 сталних донатора и да су у претходном периоду путем чланарина, добровољних прилога и донације прикупљена знатна финансијска средства, којима су финансиране разне потребе у Рашкој области. Наговештен је Програм рада, који ће усвојити будући Управни одбор, којим се планира да у овој години посредством Фондације у Рашку област буде уложено преко 15 милиона динара.

Дугорочни циљеви и задаци Фондације су стварање бољих услова за живот и рад становника Рашке области, превасходно људи на селу, како би се зауставила миграција становништва и обезбедили услови за остатак и опстанак људи на овом простору.

В. Вучићевић

ПРИЛОЗИ – ДОНАЦИЈЕ

Делатност Милешевског културног клуба "Свети Сава" из Пријепоља финансира се средствима приложника. Давно је речено:

"Ко даје много, а може више, слабо му се њише; ко мало даје и нема више, много му се њише".

Штампање овогодишњег броја "Савиндана" омогућено је захваљујући помоћи

Министарстава вера Републике Србије

као и следећих донатора:

1. Раденко Остојић из Подгорице
2. Благоје Љујић из Пријепоља
3. Родољуб Вукојевић из Пријепоља
4. Вукадин Новковић из Пријепоља
5. Радиша Томашевић из Београда
6. Миланко Бајчета из Будве
7. Радослав Пузовић из Пријепоља
8. Радослав Коругић из Пријепоља
9. Богољуб Топаловић из Пријепоља
10. Славенко и Предраг Марјановић из Пријепоља
11. Предраг и Ненад Тошић из Пријепоља
12. Благоје Поповић из Београда
13. Милорад Вукашиновић из Пријепоља
14. Шумско газдинство, Пријепоље
15. СО Пријепоље
16. ДП "МИЛЕШЕВО", Пријепоље
17. ФАП ливница, Пријепоље
18. ЈКП "ЛИМ", Пријепоље
19. ДП "ПЛАСТИКА", Нова Варош

Уважавајући јеванђељско: "Када, дакле, дајеш милостињу, да не зна левица твоја шта чини десница твоја," (Мат. 6-3) неки од наших приложника нису хтели да се њихова имена помињу у ревији. Њима и свим другим Милешевски културни клуб се захваљује, благодари и кличе: **Многаја лета!**

Vertical line on the right side of the page.